

פרשת צו

"אין צו אלא זירוז מיד ולדורות"

ויקרא ו:ב

צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העלה הוא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו:

הרב זווין (לתורה ולמועדים – פרשת צו) – צו זירוז

„צו את אהרן“¹, וברש"י: אין צו אלא זירוז מיד ולדורות. הציווי הנפקוד מורים על שלשה דברים: הזריות, התכיפות והתדירות. הזריות היא העירנות, החיות, ההיפך מהעצלות והשינה. מצות ומעשים טובים צריכים להיעשות מתוך התעוררות וזריזות וחיות, ולא כלאחר יד ומצות אנשים מלומדה. וזה היה הקיסרוג של המן: „ישנו עם אחר“², ובגמרא: שישנו מן המצוות. לא נאמר שביטלו את המצוות, שאינם מקיימים אותן אלא „שישנו“. מקיימים כאילו מתוך השינה, בלי הרגש ובלי חיות. וזה היה עמלק: „אשר קרך בדרך“³, שהכניס קרירות ועצלות. ולכן כנגד זה היה הנם: „בלילה ההוא נדדה שנת המלך — מלכו של עולם — ויאמר להביא את ספר הזכרונות“ וגו'. כי לא ינום ולא יישן שומר ישראל. ומכיון שהציווי מורה על הזריות, לכן בין בהמן ובין במרדכי כתוב ציווי: „ויכתב ככל אשר צוה המן“⁴; „ויכתב ככל אשר צוה מרדכי“⁵. המן קטרג על חוסר הזריות, ומרדכי הכניס את הזריות וההתעוררות.

הציווי מורה על התכיפות: מיד. לא לדחות למחר מה שיש לעשות היום. וכך היה גם בציווי של המן וגם בציווי של מרדכי. בשניהם כתוב: „הרצים יצאו דחופים“⁶, „יצאו מכהלים ודחופים“⁷. תכיפות והציווי מורה על התדירות: ולדורות. לא ניתנו המצוות לפי שעה, אלא כהן בתמידותן. אף המן נתכוון בציוויו לכך. אם חלילה „להשמיד ולהרוג ולאבד מנער ועד זקן מן ונשים“⁸, הרי שזו תהיה כלייה לדורות. ואף ציוויו של מרדכי כחו לדורות, „וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מורעם“⁹. לדורות. ולכן אנו אומרים: „תשועתם היית לנצח ותקותם ככל דור ודור“¹⁰. כשם שכעשו, אבי אבות עמלק והמן, כתובי: „ועברתו שמרה נצח“, כך לעומת זה בהנם והנצחון על המן: „תשועתם היית לנצח“.

קדושת אהרן משורשת בכל ישראל, ככתוב: „ואתם — כל ישראל — תהיו לי ממלכת כהנים“¹¹. וכשם שלאהרן נאמר צו, ואין צו אלא זירוז מיד ולדורות, כך בכל ישראל ניתנו המצוות ככח של זירוז מיד ולדורות.

הרב זווין (לתורה ולמועדים - פרשת צו) - צו בהסרון כיס

„צו את אהרן“ - „אין צו אלא לשון זירו, מיד ולדורות. אמר ר' שמעון: ביותר צריך הכתוב לזרו במקום שיש בו חסרון כיס“⁹. בנוהג שבכולם שדבר הבא בפתאומיות, שלא באופן הרגיל, יוצא-דופן, מתרשמים ומתרגשים ממנו הרבה יותר מדבר המופיע תדיר, אף על פי שהדבר התדירי בעצם מפליא יותר. אנו רואים השמש זורחת בכל יום ושוקעת בכל ערב, ולא מתרשמים, מפני הרגילות והקביעות והתדירות, וכאמת חזיון זה וכיוצא בו יש בו הרבה יותר מן החידוש מאיזה מקרה קל ערך המופיע לפתע ומעורר גל של השתוממות. ולפיכך אמרה תורה: „אשר אנכי מצוך היום“ - בכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים“¹⁰. אדם חייב לראות את התורה כאילו היום ניתנה וכאילו היום נתחדשה. אף בכריאת העולם אנו אומרים: „המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית“. אנו צריכים לראות ולהרגיש את החידוש באלה“¹¹. ולכן דבר שהוא „מיד ולדורות“, תמיד, ובכל יום, צריך זירו ביותר, שלא יתיישן מחמת הרגל ושיגרא.

ור' שמעון מוסיף, שכיוון צריך זירו במקום של חסרון כיס. כשאדם יש לו כל טוב אין זו רבותא כשעושה דברים ומעשים טובים. אבל הכתוב אומר: „ובחנוני נא בזאת... אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה“¹², ויש לפרש הכתוב אף במוכן שני, בניחותא: בזאת תבחנו, כשלא אפתח לכם ארובות השמים ולא אריק עליכם ברכה עד בלי די, ומתוך הדוחק והצער תקיימו מצות ותעשו צדקה. אף המאמר: „המלוה לעני בשעת דוחקו, עליו הכתוב אומר“: „אז תקרא וד' יענה“¹³, יש מפרשים, בשעת דוחקו של המלוה (ולא של העני).

„אמר הקב"ה למלאכי השרת: היאך לא אשא להם פנים לישראל שאני אמרתי, „ואכלת ושבעת וברכת“¹⁴, והם מדקדקים עליהם עד כזית ועד כביצה“¹⁵. אף כאן מפרשים במוכן שני, שאין הדברים אמורים על המצוה הפרטית של ברכת המזון בלבד, אלא על כל המצוות בכלל, שישראל מברכים את השם לא בלבד כשהם שבעים בכל טוב, אלא אף כשמוזננותיהם מצומצמים כזית וכביצה. ולכן מיד כשיצאו ישראל ממצרים הוזהרו על „לחם עוני“. הרי זה סמל ורמז שהתורה ניתנה לקיימה אף בעניות, ו„כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר“¹⁶. והוא שאמרו: „ביותר צריך הכתוב לזרו במקום שיש בו חסרון כיס“. עלול האדם בזמן של חסרון כיס ועניות להימנע ולהיכשל מדרך הישרה, ולכן צריך הכתוב לזרו ולחזקו ולאמצו.

טללי חיים - צו - הכרת מלעילא ולא בחירה אנושית

צו - לשון מיוחדת

פרשת צו. פרשה זו היא המשך פרשת ויקרא המבארת את דיני הקרבנות בבית המקדש. פרשתנו מתחילה במילים „וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, צו את אֶהֱרֹן וְאֶת כָּנֹי לְאֹמֶר, אֲנִי רואים כאן ציווי שהקב"ה מצווה את הכהנים, כידוע, יש כמה לשונות של פנייה ובקשה מאת ה' - „וַיְדַבֵּר אֶל אֶהֱרֹן“, „אֲמַר אֶל הַכֹּהֲנִים“ (ויקרא כא א). והנה כאן אנו מוצאים לשון מיוחדת, 'צו' - ציווי. רש"י מביא את המדרש האומר שמשמעות המילה 'צו' היא מלשון 'זירו, מיד ולדורות'. וצריך להבין ראשית כל מפני מה הוצרך לזרו על עניין הקרבנות ביחוד, לעומת מצוות אחרות שנאמרו בלשון של דיבור ואמירה. שנית, הנה ידוע שהאדם פועל בזריות וחשק רב בשעה שהוא עושה את המעשים מכוון בחירתו ורצונו, וכשהוא עושה מתוך כפייה והכרח נחלש כוחו הפנימי וחשק עשייתו. ממילא לכאורה דווקא הלשון 'צו' מבטאת כפייה והכרח, ציווי ופקודה, שאינם מניחים מקום לבחירתו ורצונו החופשי של האדם, לעומת הדיבור והאמירה שמניחים מקום לבחירתו החופשית של האדם, וממילא לחשקו ומרצו והיראתו. אם כן, כיצד דווקא המילה 'צו' היא מלשון זירו?

אכן, כמה משמעותיות למילה זו. ראשית כל, המילה צו היא פקודה, 'אני מצווה אותך'. לעומת המילים 'יבור ואמירה, שמתירות לשומע בחירה חופשית רחבה, הנה המילה צו איננה מותרת בחירה רבה, היא מחייבת בפקודה וכתוקף אלהי. משמעות הדברים היא, שבמצוות אלו הקב"ה כביכול מכריח את עם ישראל להקפיד בהן ולעשותן, כמי שבא ליטול את הבחירה החופשית. והנה שאלנו מפני מה צריך לתייב לעשותם, והלא בורא שיהיה ובוני יעשו זאת בחפץ לב?

אלא שעומק גדול גבו דווקא בכפייה זו, שנוכל בסיעתא דשמיא להבין דרך דוגמא נוספת שמצינו בה את הכפייה מלעילא, הלא היא מתן תורה. הנה, במתן תורה עם ישראל עומד ואומר 'נעשה ונשמע', מסכים בכל לבבו לקבל את התורה. ואף על פי כן, חז"ל מלמדים אותנו שהקב"ה כפה על בני ישראל את ההר כנגיגית (שבת פ"א א). והלא הדבר תמוה? - אם עם ישראל מסכים לקבל, מפני מה לכפות ולהכריח, הלא אין צורך? והנה, את השאלה הזו שאלו הרבה מגדולי ישראל, ובכללם המהר"ל, והוא עונה תשובה עמוקה מאוד, וזו לשונו (אור חרש ע"מ טז):

"ומה שהקשו בתוספות (שבת פ"א ד"ה יפה) למה כפה עליהם הר כנגיגית הרי כבר קדמו נעשה לנשמע, דבר זה מפני כי התורה שהיא לישראל בה קיום העולם וכמו שאמר 'אם מקיימין את התורה מוטב ואם לאו אחיר את העולם לתוהו וכוהו' (שבת ס"ו), ואם כן התורה הוא מחויב והכרחי, ומה בכך שהם קיבלו התורה והקדישו נעשה לנשמע, מכל מקום נתנה לישראל התורה כמו שהיא בעצמה, וכיוון שהתורה בעצמה הכרחי, כך ניתנת תורה לישראל בהכרח הגמור, שאם אין התורה העולם חרב, ומה שאמר 'דאיכא מודיעא רבה לאורייתא' (ש"ס) דסוף סוף כיוון שהיתה התורה בהכרח דבר זה הוא מודיעא רבה לאורייתא (אפשר שכונתו לומר שדבר זה מודיע את גדולת חיותה של התורה ולא מלשון 'שפסוד מודיעה', שלא שייך לטורח כן שהלא רצו ואין כאן ססירה מודיעה לביטול קבלתם, וד"ק), ואיך לא יהיה כופה עליהם הר כנגיגית, כי יאמרו כי התורה אינה מוכרחת ומחויבת בעולם רק שבאת התורה לעולם בשביל שרצו בה ישראל שהיו מקבלים אותה מודעתם ואינו דבר מוכרח, ואין הדבר כך כי התורה היא מחויבת מחכמה ואם לא היה התורה היה הוור העולם לתוהו וכוהו, וכפי שהיה התורה בעצמה כך היה קבלתה שהכריח אותם על זה."

מעלת ההכרח - כוח אלהי מוחלט

המהר"ל אומר שהעובדה שהקב"ה הכריח את ישראל לקבל את התורה, מורה לנו שקבלת התורה היא דבר מוכרח בגורת מלך עליון, ואיננו יכול להיות מסור אך ורק לבחירת בני האדם, להיות סיבת קיומו תלוי ברצון האנושי. ועומק העניין הוא, שההכרח מבטא בחינה עליונה, והיינו שההכרח מורשש בבחינת מה שהקב"ה פועל מלעילא, שהוא געלה ומורומם מבחינת מעשי האדם וכוח בחירתו. כמו לדוגמא, גאולת עולמים היא דבר מוכרח ואיננו מסור לבחירת בני האדם. וכן הוא בכל היסודות המרכיבים שעליהם הושחת העולם - התורה, קדושת ישראל, גאולת העולמות, וכדומה, הם דברים מוחלטים, נצחיים ועליונים שאין בני אדם יכולים לערער, מפני שאינם מסורים לבחירת בני האדם, אלא מצויים בעולם בהכרח עליון, בגורת מלך.

ממילא, מלמד אותנו המהר"ל, גם העניין שהתורה ניתנה בהכרח מיוסד על נקודה זו. התורה היא הכרח, הימצאותה בעולמות היא יסוד ושוש של כל המציאות כולה וכל כוח קיומה. ממילא, מתן תורה מקושר למדרגת ההכרח ולא למדרגת הבחירה. לא בחירת ישראל היא זו שתגלה את התורה לעולמות, אלא דווקא ההכרח האלהי. הכוח העליון שברא שמים וארץ הוא זה שיוריד תורה לעולמות ולחטא, ולא כוח רצונם של בני אדם. ממילא, אף על פי שיששראל בעצמם רצו את התורה, והיינו שהבחירה היתה מוכנה לקבל את התורה, רצה הקב"ה להשריש את הופעת התורה בעולמות לא מכוח

הבחירה, והיינו מכוח אנושי מתגודד, אלא מכוח התוקף האלהי הנצחי והמוחלט, שלא ימוט ולא יתערער בעולם. ומכוח זה נוכחת התורה בעולמות בכל תוקף ובכל עת, ולא תתגודד לעולם (עוד במעלה ההכרח ויחסו אל הבחירה. דברים עמוקים מאוד, ראה אורות הקודש ג ע"מ כ"א).

צ'ו' - הדגשת חייגויות הקרבנות

לאור דברי המהר"ל הללו, מתורצת השאלה מפני מה הקב"ה משתמש במילה 'צו', המבטאת פקודה והכרח, על אף שבכודאי אהרון ובניו יעשו את עבודת הקרבנות ברצון ובחפץ לב. יסוד העניין הוא שהנה כאמור לעיל, עבודת הקרבנות היא השורש העיקרי והמרכזי של ייחוד קודש בריך הוא ועם ישראל. זאת העבודה העליונה, במקדש הפנימי, שמכוחה מתברכת המציאות כולה בשפע של טובה ונהרה עליונה. עבודות אלו יסודיות וקיומיות. כל כך בעבוד העולם כולו, שהכרחי להורות עליהן בלשון פקודה והכרח מלעילא, ולא להניח לבחירה אנושית. ציווי זה מבליט את החייגויות של העבודות הללו ומייסד אותן מכוח הארה מלעילא, ולא רק מכוח בחירה מלחטא. לכן, על אף שאהרון ובניו רצו במלאכת הקרבנות, באה ההוראה מלמעלה, לצוותם ולחייבם, כדי להדגיש להם שיסוד העבודה הזאת אינו מושגת רק על רצונם האילי ושמתחם במצווה, אלא דווקא מכוח הערך הכללי והעליון של פעולות אלו, מכוח ההכרח האלהי הטמיר והנעלם, המייסד את העבודות המרכזיות הללו במרכז תיקון העולם.¹²

אם כן, המשמעות הראשונה במילה 'צו' היא להורות על גדול החשיבות של עבודת הקרבנות, ולייסד אותה על בחינת הכרח, שהדבר חייב להיעשות, ולא להותירה לבחירה האנושית שמתבטאת בניסוח של 'דבר' ו'אמר'.

צ'ו' - לעבוד מכות כללי ולא אישי

והנה, בחינה נוספת של משמעות המילה 'צו' היא, שהקב"ה מורה לעשות את המצוות מכוח הציבור ולא מתוך רצון אישי פרטי. כאמור, ואינו שעבודת הקרבנות היא עבודה של כלל עם ישראל, ולא עבודה של כל אחד באופן אישי. הכהנים הם שלוחים של עם ישראל בכללותו. משום כך, הכהנים חייבים לבטל לגמרי את כל ישותם הפרטית טרם גישתם אל הקודש, ולעבוד בשם כל ישראל. הם צריכים למסור את כל ישותם יפה יפה. כמו אדם שמנדב קרבן ציבור, שמתור לעשות כן "ובלבד שימסרנו לציבור יפה יפה" (ראש השנה א-ז), והיינו יבטל כל הרגשת פרטיות של עצמו ושל הקרבן, כאופן שהקרבן יעלה כמו שלכל ישראל מביאים אותו, ולא הוא מעצמו ומנסיו. כך, הכהנים צריכים להיות בטלים ומבוטלים בכל מהותם, למוסס לגמרי את הרגשת הפרטיות שלהם, ולהרגיש עצמם מהולים ומאחדים לגמרי עם ישראל. זו מלאכה לא פשוטה כלל, שכן כל אחד מרגיש היטב את עצמו, שמח על הצלחתו האישית, וממילא מתקשה לשים את רגשיו עצמנותו בצד, להרגיש את כל חיי עם ישראל בקרבן, ולהיות שליח נאמן.

כהנים - ללא נחלה וסוד מתנות כהונה

זאת אחת הסיבות לכך שהכהנים אינם נוטים חלק ונחלה בירושת הארץ. אין להם כל נכסים פרטיים. אין להם קרקע ובית, אפילו בגדי כהונה אינם שלהם. אין להם כלום מעצמם. "על קן לא יהיה ללווי חלק ונתקלה עם אֶתְיוֹ" (דברים י"ט), אלא "ה' הוא נַחֲלָתוֹ" (ש"ס), אור ה', אור השכינה, הוא נחלת הכהנים, אנשי קומת הנשמה של עם ישראל. כמו כן, הכהנים מקבלים מעם ישראל תרומות ומעשרות. והנה יש לשאול, הלא ידוע הכלל של "שֹׁנְאָא מִתְּנַת יִתְקָה" (משלי ט"ו כז), אשר מורה על המעלה הגדולה של האדם הניזון אך ורק מיגיע כפיו ואינו נצרך למתנת כשר ודם. כמו רבי פנחס בן יאיר שמיוס שעמד על דעתו לא נהנה מסעודה של אחרים ופסול של אביו (חולין י"ג), שוו עצמאות רוחנית גדולה ושמירה שלא להשתעבד לאף אדם. אם כן, מדוע הכהנים הופכים להיות 'נוקמים', עד אשר מזונותם תלויים במתנות שיקבלו מכל איש ישראל? הלא בייחוד

הכהנים, אנשי קומת הנשמה, צריכים הם לחופש רוחני פנימי, לכל יהיו תלויים בגורמים חיצוניים, כתלות בבני אדם ובנכסיהם?!

אלא שהכלל הזה נכון הוא בכל מתנה, מלבד מתנות כהונה. הכהנים מחויבים לקבל מתנות כהונה, ואסור להם לומר שאינם חפצים לקבל. ושורש העניין הוא, שמתנות כהונה פועלות פעולה עליונה של התכללות בין ישראל והכהנים. והיינו, שעצם ההרגשה של הכהנים, שהם ממש מאוחדים עם ישראל, היא שמאפשרת להם לקבל, מפני שבאמת הנה מעצמם ומחלקם ממש הם מקבלים. והוא מכוח היותם חשים שאין כלל הבדל בינם ובין ישראל.

ונמצא, שמתנות הכהונה ממש מכוונות בין השאר כדי לעורר בכהנים בחינה זו, להבין ולהרגיש שאין הם אנשים פרטיים שמרוכזים בטובתם האישית. כך, אם היו חשים עצמם אנשים פרטיים, היו מרגישים שוו מתנה מור, והיו סולדים ממנה. אך בזכות רוחם הגדולה, שחשים עצמם בטלים ומבוטלים ממש בתוך ישראל, ומאוחדים ברוח ונשמה עם כל איש ישראל, הנה יכולים ליטול מתנות כהונה, ולחוש בכך ברכת אודות והתחברות, ולא חלילה מתנה מאדם זר. זאת כמוכּוּן בנוסף ליסוד הפנימי, שמתנות כהונה היו מעלות ומרוממות את הנותנים, את ישראל, לחבר את עצמם ואת תבואתם ונכסיהם אל מרומי הקודש. שהיא הבחינה העיקרית במתנות כהונה. "כִּן תְּיָמְנוּ גַם אֶתְם" (במדבר י"ח כח), שאהם בעצמם מתרוממים עם התרומה המתרוממת אל מרומי הקודש.

אם כן, הכהן המקריב את עולת איש, לא הרגיש את עצמו יותר ממה שהרגיש וחס את זולתו, את כללות עם ישראל. רוקן רגשות עצמו, היה בחינת 'עור העולה לכהן לו יהיה',

כלי חיצוני וחלוץ, שכל תוכנו היה עולה לה', לגבוה סלקא. זה כוח הפעולה העליון של המילה 'צו' שהדהדה במעמקי הנפש של הכהנים, וחשפה אותם אל המגמה האדירה והעמוקה במלאכת הקרבנות, ורוממה אותם מכל הרגשת עצמם, ומסירה אותם יפה יפה לשם הציבור, לשם כל ישראל, בטהרה וצחצחות קודש עליונים, "לשם ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בייחודא שלים בשם כל ישראל!"

